

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., професор Кузнєцова Л.В.

_____ (підпис)
“ ___ ” _____ 2018 р.

КОМПЛЕКСНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління діяльністю банків на фінансовому ринку
(назва магістерської програми)

на тему: «Управління кредитним ризиком в банку»
(назва теми)

Виконавці:

студент 6 курсу, групи 62 кредитно-
економічного факультету

Ткаченко Дмитро Юрійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

студент 6 курсу, групи 62 кредитно-
економічного факультету

Шевченко Олег Віталійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Коваленко Вікторія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Ткаченко Д.Ю., Шевченко О.В., «Управління кредитним ризиком в банку», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа, та страхування» за магістерською програмою «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку», Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з чотирьох розділів. Об'єкт дослідження - процес управління кредитним ризиком комерційного банку.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти визначення сутності поняття кредитного ризику, його ідентифікація та методичні аспекти його управління. Проаналізовано роль банківських установ на кредитному ринку та регулювання кредитного ринку України з боку НБУ. Проведено кореляційно-регресійний аналіз простроченої заборгованості банків України, наведено кластерний аналіз кредитів за класами боржника банків України. Запропоновано вдосконалення методів управління кредитним ризиком на прикладі світового досвіду. Обґрунтовано напрямки вдосконалення управління кредитним ризиком банків України.

Ключові слова: кредитний ризик, управління кредитним ризиком, банк, проблемні кредити, контроль кредитного ризику, методи мінімізації кредитного ризику.

ANNOTATION

Tkachenko D., Shevchenko O., «Credit risk management in the bank», thesis for Master degree in specialty «072 Finance, Banking, and Insurance» under the program «Managing the activities of banks in the financial market», Odessa National Economic University Odessa, 2018

Thesis consists of four chapters. Object of study is the process of credit risk management of commercial bank.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of definition of credit risk, its identification and methodological aspects of its management. The role of banking institutions in the credit market and regulation of the credit market of Ukraine by the NBU was analyzed. A correlation-regression analysis of overdue debts of Ukrainian banks was conducted, a cluster analysis of loans by classes of the debtor was presented. The improvement of methods of credit risk management is offered on the example of world experience. The directions of improvement of credit risk management of banks of Ukraine were substantiated.

Keywords: credit risk, credit risk management, bank, problem loans, credit risk control, methods for minimizing credit risk.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ.	8
1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності кредитного ризику банку	8
1.2. Методичні аспекти управління кредитним ризиком банку	24
1.3. Організаційно-інформаційне забезпечення управління кредитним ризиком банку	38
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОГО РИНКУ	51
2.1. Сутність кредитного ринку, функції, учасники та роль банківських установ на ньому.....	51
2.2. Регулювання кредитного ринку України з боку НБУ	58
РОЗДІЛ 3. ВИЯВЛЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ РОЗМІРУ ОБСЯГІВ ПРОСТРОЧЕНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ВІД ІНШИХ ФАКТОРІВ	75
3.1. Кореляційно-регресійний аналіз простроченої заборгованості банків України	75
3.2. Кластерний аналіз кредитів за класами боржника банків України.....	85
РОЗДІЛ 4. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	99
4.1. Світовий досвід вдосконалення методів управління кредитним ризиком.	99
4.2. Обґрунтування напрямів вдосконалення управління кредитним ризиком банків України	115
ВИСНОВКИ.....	128
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	134
ДОДАТКИ	145

ВСТУП

Актуальність теми. Нинішній стан розвитку банківської системи України вказує на те, що банки спрямовують недостатньо зусиль щодо здійснення ефективного управління контролем виконання умов кредитних операцій. Наслідком цього є значний ріст обсягів проблемних активів. Відповідно ми можемо стверджувати, що без належної реакції дана тенденція може призвести до дестабілізації банківського сектору в Україні. Саме тому нині необхідно впроваджувати заходи, які будуть спрямовані на збільшення ефективності банківського контролю за кредитними операціями, яка сприятиме ефективній організації кредитного процесу та мінімізації обсягу неповернених кредитів. Важливою умовою ефективного і стабільного функціонування банку є формування дієвого механізму управління кредитним ризиком та контролю за ним, адже саме належний контроль рівня кредитного ризику дасть змогу не тільки запобігти можливим втратам банку від кредитної діяльності, але й також не допустити виникнення будь-яких проблем із ліквідністю та платоспроможністю. Відповідно потрібне поглиблення теоретичних засад, розкриття методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення способів та методів мінімізації кредитного ризику в банках з метою реалізації тактичних та стратегічних цілей забезпечення фінансової стійкості банківського сектору.

Не дивлячись на досить значний внесок вітчизняних та зарубіжних авторів у теорію управління кредитним ризиком банків, варто відмітити, що багато теоретичних і прикладних аспектів управління кредитним ризиком надалі залишаються недостатньо розробленими або дискусійними. До таких аспектів необхідно віднести: визначення сутності кредитного ризику банку, висвітлення переліку функцій контролю кредитного ризику, методичні підходи оцінювання якості контролю кредитного ризику в комерційному банку. Варто зазначити, що потребують комплексного підходу дослідження шляхів мінімізації кредитного

ризиків банків. Необхідного подальшого розвитку потребують рекомендації, які стосуються встановлення та практичного застосування методичних підходів у процесі банківського кредитування, які спрямовані на попередження та виявлення зростання рівня кредитного ризику комерційних банків.

Різноманітні підходи до управління кредитним ризиком у комерційному банку в умовах економічної кризи висвітлені у працях О.І. Барановського, О.Д. Вовчак, О.В. Дзюблюка, О.В. Крухмаль. Проблеми дослідження кредитного ризику банку освітлені в низці публікацій таких зарубіжних науковців, як К. Браун, Е. Альтман, Д. Даффі, Т. Кох, Дж. Бессіс, Д. Ландо, С. Кабушкін, П. Роуз. Великий внесок у теорію і практику управління кредитним ризиком банків також зробили вітчизняні науковці, такі як: В. Вітлінський, В. Вовк, Г. Азаренкова, К.Д'яконов, В. Коваленко, В.Корнеєв, Г. Карчева, С.Науменкова, Л. Прийдун, Л. Примостка, І. Сало, В.Сидоренко, В. Подчесова, Н.Ткаченко, Р. Слав'юк, Р. Шевченко.

Актуальність вирішення наведених питань та їх практична значимість зумовили вибір нами теми магістерського дослідження. Далі визначимо мету, об'єкт, предмет та основні методи дослідження.

Метою магістерського дослідження є поглиблення теоретичних засад, обґрунтування методичних підходів і розроблення нових практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів управління кредитним ризиком в банках України.

Відповідно до поставленої мети визначено такі основні завдання:

- з'ясувати сутність кредитного ризику банку та розкрити його характеристики;
- поглибити розуміння економічного змісту управління кредитним ризиком комерційного банку;
- визначати структуру, завдання, функції та принципи управління кредитним ризиком банку;
- охарактеризувати методи управління кредитним ризиком банку та розробити рекомендації щодо їх удосконалення;

- провести кількісну оцінку рівня кредитного ризику вітчизняних комерційних банків;
- оцінити існуючу практику управління кредитним ризиком в комерційних банках України, визначити його особливості та порівняти з світовим досвідом;
- визначити методичні підходи до оцінки якості контролю кредитного ризику в комерційному банку;
- розробити пропозиції щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення контролю та управління кредитним ризиком банку.

Об'єктом дослідження є процес управління кредитним ризиком комерційного банку.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та прикладні аспекти управління кредитним ризиком комерційного банку.

Методи дослідження. У роботі використовувалися загальнонаукові та емпіричні методи для досягнення мети дослідження і розв'язання поставлених завдань: логічного узагальнення, індукції і дедукції, аналізу та синтезу – при дослідженні теоретичних засад управління кредитним ризиком; економічного, статистичного та порівняльного аналізу – для оцінки рівня кредитних ризиків вітчизняного банківського сектору; кореляційно-регресійного методу та кластерного аналізу – для дослідження макроекономічного впливу на прострочену заборгованість; факторного аналізу – при дослідженні факторів впливу на процеси управління кредитним ризиком комерційних банків; наукового абстрагування, моделювання – при розробленні системи заходів щодо удосконалення системи управління кредитним ризиком в банках.

Інформаційною базою магістерського дослідження є законодавчі акти України та нормативно-правові документи, які регламентують діяльність банків в Україні, наукові праці закордонних і вітчизняних учених за темою дослідження, фінансова звітність банків, огляди інформаційно-аналітичних та рейтингових агентств, матеріали науково-практичних конференцій, а також ресурси Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в

обґрунтуванні науково-практичних підходів, спрямованих на вдосконалення процесів управління кредитним ризиком комерційного банку.

Було уточнено та доповнено визначення сутності кредитного ризику комерційного банку та розкрито його характеристики. Також набула подальшого розвитку кількісна оцінка рівня кредитних ризиків вітчизняних комерційних банків. Були запропоновані заходи щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління кредитним ризиком банку.

Практична значущість магістерської дипломної роботи може виявитися: у публікації основних результатів дослідження в наукових виданнях; у наявності актів про впровадження результатів досліджень у практику; в апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях; у використанні наукових розробок у навчальному процесі навчальних закладів; у наявності науково обґрунтованих методів і засобів удосконалення діяльності банків.

Особистий внесок здобувача. Магістерська дипломна робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, що є результатом власної роботи здобувача.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення магістерської дипломної роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права”.

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження опубліковано в 3 наукових працях загальним обсягом 26 друк. арк., у тому числі одна стаття обсягом 14 друк. арк., яка надрукована в «Науковий погляд: економіка та управління», 2 тези обсягом 12 друк. арк., надруковані в «Збірник наукових праць студентів кредитно-економічного факультету Одеського Національного економічного факультету» та міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права”.

ВИСНОВКИ

Опираючись на проведений аналіз визначень поняття «кредитний ризик банку», їх логічний синтез, а також на підставі узагальнення його сутнісних характеристик та особливостей, для подальшого дослідження ми виділимо визначення кредитного ризику, надане В.В. Коваленко: це – грошове вираження імовірного відхилення фактичних результатів з надання позичок від очікуваних (настання ризикової події) внаслідок невизначеності дії екзогенних та ендогенних факторів як відповідної реакції на керування рішеннями, пов'язаними з кредитуванням. Він не обмежується межами грошового виміру імовірного відхилення реалій від прогнозів, і охоплює сферу вилучення додаткової незапланованої вигоди (доходу, прибутку) порівняно з прогнозованими ризиковими подіями в умовах подолання невизначеної в русі вартості.

Вітчизняними і зарубіжними науковцями сьогодні приділено досить багато уваги проблемам управління кредитним ризиком, особливо в контексті зростання рівня проблемної заборгованості, що є наслідком реалізації кредитного ризику. Проте критичний аналіз наукової літератури показав, що розвитку методів та способів керування кредитним ризиком приділено мало уваги. На теоретичному рівні дослідження можна відзначити відсутність адекватної класифікації методів та способів управління кредитним ризиком.

Отже, окрім формування впорядкованої організаційної структури, в процесі управління кредитним ризиком важливим елементом є також управлінське рішення про організацію і кадрове забезпечення відповідних процедур, а саме визначення кола посадових обов'язків та технології здійснення усіх операцій працівниками банку, та ступінь їхньої відповідальності. Організаційна функція моніторингу також має на увазі формування необхідного інформаційного та нормативного забезпечення, а саме системи управлінської звітності, принципів обліку та документації усіх процедур, положень і

регламентів, нормативів ризиків, прийнятої методології та методик аналізу і оцінки ризику.

До процесу моніторингу кредитного ризику необхідно залучити наведені нижче функціональні та структурні департаменти та підрозділи комерційного банку: спостережна рада – у межах наданих функцій та відповідальності перед власниками комерційного банку та вкладниками і органами, які здійснюють банківський нагляд; правління банку – у межах наданих повноважень та відповідальності перед наведеною вище спостережною радою комерційного банку, вкладниками і органами, що здійснюють банківський нагляд; підрозділ із ризик-менеджменту – у межах власних функцій відносно виявлення, кількісного і якісного оцінювання, контролю та моніторингу наявних у банку ризиків; бек-офіс – у межах наданих функцій контролю із за дотриманням усіх встановлених вимог; фронт-офіси – у межах наданих функцій прийняття усіх ризиків у рамках встановлених повноважень комерційним банком.

Авторами дипломної роботи було визначено, що кредитний ринок – це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між підприємствами і громадянами, що потребують грошових коштів, та організаціями і громадянами, що можуть їх надати (позичити) на певних умовах.

Основними функціями кредитного ринку було визначено:

- акумуляція грошових заощаджень різних суб'єктів і утворення великих грошових фондів;
- трансформація коштів у позичковий капітал;
- надання позик державним органам, населенню та іншим суб'єктам.

Основні учасники кредитного ринку – це кредитори, що надають у позику на різних умовах тимчасово вільні грошові кошти, позичальники та держава.

У підсумку, кредитний ринок можна охарактеризувати як середовище, в якому діють кредитори, позичальники та держава об'єднуючи та трансформуючи свої заощадження у позики.

Роль окремих ланок в кредитній системі рівнозначна. Банківські установи на рівні з регулятором, є головним учасником кредитної системи. Роль лідера

серед банківських установ відіграють комерційні банки, що здійснюють переважно кредитування промисловості і торгівлі. Діяльність банків доповнюють операції спеціалізованих банківських установ, що кредитують на пільгових умовах малоприбуткові та ризиковані галузі економіки (сільського господарства, житлового будівництва, малого бізнесу та зовнішньої торгівлі).

Переважаюча роль банківських установ пояснюється наступними:

1. Слабкий розвиток інституту небанківських кредитних установ;
2. Обмеженість ресурсів небанківських кредитних установ, у порівнянні з банками;
3. Переважання серед позичальників суб'єктів господарювання, які потребують значно більших обсягів ресурсів, що наявні лише у банківських установах.

Основна ціль регулювання кредитного ринку — безпека та стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Регулювання кредитного ринку України покладено на Національний банк України (НБУ). Національний банк України, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів, здійснює постійний нагляд за дотриманням фінансово-кредитними установами законодавства і нормативних актів, а також економічних нормативів, які ним встановлюються. До таких нормативів відносять: розміри обов'язкових резервів, що розміщуються в НБУ: нормативи ліквідності, кредитного ризику, відкритої валютної позиції, достатності капіталу.

Авторами дипломної роботи було наведено динаміку простроченої заборгованості за кредитами, кількості банків та наданих кредитів в Україні за 2010-2018 рр. та створено графіки на основі наведених даних. Дослідивши обидва графіки, можна стверджувати, що найсильніший вплив на обсяги простроченої заборгованості із обраних даних має показник кількості банків $R^2 = 0,8142$.

Коефіцієнти кореляції вказали на те, що найбільший вплив на обсяги простроченої заборгованості (коефіцієнт $-0,9023$ свідчить про дуже високу силу

зв'язку показників) мав показник кількості банків.

Було побудовано регресійний аналіз та охарактеризовано його складові. Виявлено функції регресії на основі результатів регресійної статистики.

Було визначено значення критерію Фішера для нашої моделі. Зі значеннями $k_1 = 2$ і $k_2 = 13$ табличний критерій Фішера в моделі приймав значення 3,8. Критерій Фішера розрахунковий (F.p.) склав 41,82 та він є більшим за табличне значення критерію, тобто $F.p. > F.t.$ З вірогідністю 0,95 можна стверджувати, що побудоване рівняння в цілому статистично надійне, значиме та суттєве.

Останнім етапом була оцінка надійності окремих коефіцієнтів, визначення критерію Стюдента.

Зі значенням $k_2 = 13$ табличний критерій Стюдента в моделі приймав значення 2,16. Розрахункові значення T-критерію більші, ніж критичне, відповідно вони склали $T.p._1 = -8,872$ та $T.p._2 = -2,2$. З імовірністю 0,95 можна стверджувати, що коефіцієнт регресії надійний, істотний. Відповідно обидві змінні в нашій моделі є значимими – кількість банків та обсяг наданих кредитів. Вони мають обернену залежність від показника прострочена заборгованість.

Авторами дипломної роботи також було проведено кластерний аналіз кредитів за класами боржника банків України.

На основі дендрограми кластерного аналізу можна виділити три основні кластери: банки, в портфелі яких провідне місце займають кредити з високим кредитним ризиком; банки, в портфелі яких провідне місце займають кредити з низьким кредитним ризиком; банки, в портфелі яких провідне місце займають кредити з середнім кредитним ризиком.

Наведені кластери можна охарактеризувати наступним чином:

- Кластер №1. Ми бачимо, що банки які входять до даного кластеру надали найбільшу суму кредитів юридичним особам, притому варто відмітити, що найбільшу частку займають кредити, які належать до 10 класу заборгованості боржника - це свідчить про максимальний кредитний ризик та високу імовірність неповернення активів.

- Кластер №2. Банки даного кластеру мають іншу тенденцію в порівнянні з кластером № 1. А саме це невеликі банки, що не мають суттєвого кредитного ризику. Сума наданих кредитів превалює здебільшого в Класах 1-5, що становить низький та середній рівень кредитного ризику.

- Кластер №3. Банки даного кластеру мають у своїй структурі найбільші обсяги виданих кредитів за класами боржника у Класах 4 та Класу 10. Це свідчить про досить високий рівень імовірності неповернення заборгованості.

Оскільки в кластері №1 ми маємо лише 2 банка, то відповідно в них однакова відстань до центра кластера. АТ "Укресімбанк" та АТ "ОЩАДБАНК" відповідно державні банки, вони займають високу питому вагу у активах банківської системи України (12,05% та 15,3 відповідно) та є системно важливими. Тому велика частка недоброякісних активів, які відносяться до Класу 10 може призвести до виникнення системної події.

У кластері №2 ми маємо 14 банків, оскільки сума наданих ними кредитів незначна порівняно с кластером №1 та кластером №3. Чим більша відстань до центру кластеру, тим менш типовим є об'єкт в даному кластері. В даному випадку значним чином коливається АТ "Райффайзен Банк Аваль" (який є великим банком з іноземним капіталом), АБ "УКРГАЗБАНК" (який протягом останніх декількох років нарощує обсяги активів) та ПАТ КБ "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА".

Оскільки в кластері №3 ми маємо лише 2 банка, то відповідно в них однакова відстань до центра кластера. ПАТ "Промінвестбанк" та АТ "СБЕРБАНК" мають схожу велику суму кредитів за класом боржника №10. Велика частина недоброякісних активів може призвести до порушення ліквідності, платоспроможності банків та можливої ліквідації у майбутньому.

Таким чином, оцінка кредитного ризику кожного індивідуального позичальника визначається його кредитоспроможністю. Українські банки оцінюють фінансовий стан (кредитоспроможність) своїх клієнтів на основі рекомендацій НБУ. Щодо методів оцінювання портфельного кредитного ризику банку, то нині виділяють декілька методів: аналітичний, коефіцієнтний,

статистичний та метод VaR (Value-at-Risk). У цілому ж кожен із проаналізованих методів оцінки, як сукупного, так і індивідуального ризику кредитної операції має свої переваги та недоліки, тому правильний вибір того чи іншого методу оцінки, є основою успішного втілення кредитної політики банку та отримання достатнього рівня прибутку.

Розвиток банківської системи України останніми роками характеризувався високими темпами росту кредитних операцій. Із зростанням обсягів кредитування відбувається й збільшення обсягів проблемних кредитів, під які банки формують резерви. Зокрема за 5 останніх років частка прострочених кредитів у обсязі кредитного портфеля зросла в 4,5 рази, а співвідношення резервів та кредитного портфеля – в більш ніж 3 рази, що свідчить про зростання рівня кредитного ризику банків. Найбільший обсяг резервів банки формують під кредитні операції з юридичними особами, тобто вони оцінюють такі кредити як більш ризикові.

З метою зменшення частки проблемної заборгованості в загальному обсязі активів банківської системи та її оздоровлення банкам необхідно переорієнтуватися: максимум уваги звернути на попередню оцінку кредитного ризику, аніж на спроби повернути фактичну проблемну заборгованість.

Для цього необхідно опиратися на досвід провідних світових банківських установ, що вимірюють можливий кредитний ризик позичальника за допомогою комплексних методик оцінки. Проте, в реаліях нашої країни, робити це вони, поки, не в змозі через недосконалість банківської системи: відсутність нормативних, критичних та середніх показників для проведення комплексних оцінок позичальників, не зовсім вірне трактування керівниками підрозділів банків функцій та ролі управління кредитним ризиком, відсутність центральної установи, яка б займалася збором кредитних даних позичальників і т.д.

На практиці, ще одним методом адекватної та неупередженої оцінки кредитоспроможності позичальників є користування послугами національних та міжнародних рейтингових агентств. В Україні кредитні рейтинги мають переважно найбільші банки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. А. Бондаренко. – К. : КНЕУ, 2007. – 23 с.
2. Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного Банку України від 125 25.01.2012 № 23, зі змін. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>. – 15.09.2013
3. Кейнс Дж. М. Избранные произведения [Текст] : пер. с англ. / [Кейнс Дж. М.] ; предисл., коммент., сост. А. Г. Худокормов. – М. : Экономика, 1993. – 543 с.
4. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг [Текст] / Дж. Синки. – Изд. 2-е., перераб. и доп. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1024 с.
5. Словарь финансовых терминов [Текст] : пер. с англ. – М. : Нимфа М, 1998. – 68 с.
6. Ковалев П. П. Концептуальные вопросы управления кредитными рисками [Текст] / П. П. Ковалев // Управление финансовыми рисками. – 2005. – № 4. – С. 12–21.
7. Слобода Л. Я. Роль та функції кредитних ризиків у банківській діяльності [Текст] / Л. Я. Слобода // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 128–137.
8. Беляков А. В. Кредитный риск: оценка, анализ, управление [Текст] / А. В. Беляков, Е. В. Ломакина // Финансы и кредит. – 2000. – № 9. – С. 20–28.
9. Ермасова Н. Б. Управление кредитными рисками в банковской сфере [Текст] / Н. Б. Ермасова // Финансы и кредит. – 2004. – № 4. – С. 16–20.
10. Энциклопедия финансового риск-менеджмента [Текст] / под ред. А. А. Лобанова и А. В. Чугунова. . – Изд. 2-е., перераб. и доп. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 878 с.

11. Євтух О. Типові ризики іпотечного капіталу та управління ними [Текст] / О. Євтух // Вісник НБУ. – 2001. – № 11 – С. 42–45.
12. Романов В. С. Классификация рисков: принципы и критерии [Электронный ресурс] / В. С. Романов. – Режим доступа : <http://www.alllinks.ru/articles/business/66/>. – 12.11.09 р.
13. Пустовалова Т. А. Теория и практика управления кредитным риском коммерческого банка [Текст] / Т. А. Пустовалова // Вестник СПбГУ. – 1998. – Вып. 4 (№ 26). – С. 127–131. – Сер. 5.
14. Ковальов О. П. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації [Текст] / О. П. Ковальов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 2. – С. 63–70.
15. Яворський Р. Розвиток банківської системи в Україні [Текст] / Р. Яворський // Матеріали досліджень переможців всеукраїнського конкурсу “Економічні реформи в Україні”. – Київ, 1999. – 244 с.
16. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків [Текст] / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : “Університетська книга”, 2007. – 523 с.
17. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку [Текст] : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 86 с.
18. Буздалин А. В. Кредитный риск как мера субъективной уверенности [Электронный ресурс] / А. В. Буздалин. – Режим доступа: http://www.buzdalin.ru/text/Credit_Risk.pdf. – 15.03.2011 р.
19. Д’яконов К. М. Управління кредитним ризиком комерційного банку [Текст] : дис. ... канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 - гроші, фінанси і кредит / К. М. Д’яконов // Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми : [Б. В.], 2011. - 249 с.
20. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Монографія. – К.: КНТЕУ, 2009. – 754 с.
21. Ammann M. Credit risk valuation: methods, models, and applications. – Springer Science & Business Media, 2013. – 255 p.

22. Bessis J. Risk Management in Banking / Joel Bessis. – New Jersey : John Wiley&Sons, 2004. – 792 p.
23. Bielecki T. R., Rutkowski M. Credit risk: modeling, valuation and hedging. – Springer Science & Business Media, 2002. – 500 p.
24. Duffie D., Singleton K. J. Credit Risk: Pricing, Measurement, and Management: Pricing, Measurement, and Management. – Princeton University Press, 2012. – 416 p.
25. Ken Brown, Peter Moles. Credit risk management. Published in Great Britain, CR-A2-engb 1/2012 (1044); 2011.
26. Koch, Timothy W. Bank management [Електронний ресурс] / Koch, Timothy W., Steven Scott MacDonald. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua>
27. Lando D. Credit Risk Modeling: Theory and Applications: Theory and Applications. – Princeton University Press, 2009. – 328 p.
28. Белоглазова Г.Н. Банковское дело. Организация деятельности коммерческого банка: учебник / Г.Н. Белоглазова, Л.П. Кроливецкая. – М.: Юрайт, 2011. – 422 с.
29. Д'яконов К. М. Управління кредитним ризиком комерційного банку [Текст] : дис. ... канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 - гроші, фінанси і кредит / К. М. Д'яконов // Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми : [Б. В.], 2011. - 249 с.
30. Прийдун Л.М. Теоретичні аспекти визначення сутності кредитного ризику банку // Збірник наукових праць. Економічні науки. - Випуск 8.- Чернівці. - 2012. – С. 233-244.
31. Грушко В.І. Управління фінансовими ризиками / В. І. Грушко, О.І.Пилипченко, Р. В. Пікус // Інститут економіки і права «Крок». – 2000. – №10. – С. 24-30.
32. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. – 217 с.
33. Пустовалова Т. А. Теория и практика управления кредитным риском

коммерческого банка [Текст] / Т. А. Пустовалова // Вестник СПбГУ. – 1998. – Вып. 4 (№ 26). – С. 127–131. – Сер. 5.

34. Ковалев П. П. Концептуальные вопросы управления кредитными рисками [Текст] / П. П. Ковалев // Управление финансовыми рисками. – 2005. – № 4. – С. 12–21.

35. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві. Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

36. Глущенко В. В. Фінансові ризики комерційного банку / В. В. Глущенко, А. І. Граділь. – Харків : ХНУ, 2007. – 202 с.

37. Чайковський Я. І. Напрямки регулювання кредитного ризику комерційних банків в умовах переходу до ринкових відносин / Я. І. Чайковський // Вісник Тернопільської академії народного господарства, 2001. – № 16. – С.62 – 64.

38. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 312 с.

39. Подчесова В. Ю. Управління кредитним ризиком банку: дис. на здобуття наук. ступ. канд. економ. наук : спец. 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / В. Ю. Подчесова; ДВНЗ "УАБС НБУ". – Суми, 2009. – 220 с.

40. Д'яконов К. М. Управління кредитним ризиком комерційного банку [Текст] : дис. ... канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 - гроші, фінанси і кредит / К. М. Д'яконов // Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми : [Б. В.], 2011. - 249 с.

41. Алимбаев Ф.Т. Функции кредитного риска / Алимбаев Ф.Т. // Вестник КазНУ. Серия экономическая. -2013. - №2 (96). - С. 66-70.

42. Ковальов О.Л. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації / Ковальов О.Л. // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006 - №2 - С.63

43. Волошина Т. О. Подход к интерпретации слабых сигналов в управлении предприятием / Т. О. Волошина // Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів

Донецького національного університету за підсумками науково-дослідної роботи за період 2009-2010 рр. Т. 2 / Під ред. П. В. Єгорова, С. В. Беспалової. – Донецьк : Цифрова типографія, 2011. – С. 364 – 365.

44. Андросова О.Ф. Чинники формування кредитних ризиків та їх наслідки для банківської системи України в умовах фінансової кризи / О.Ф. Андросова, І.В. Михайлова // Ефективна економіка. – 2010. - № 2. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=142>

45. Верхуша Н. П. Сутність кредитного ризику банку та його фактори / Н.П.Верхуша // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2. – С. 67-73.

46. Руда О.Л. Кредитний ризик та фактори що на нього впливають / Руда О.Л. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ruda-ol-kreditniy-rizik-ta-faktori-scho-na-nogo-vplivayut/>

47. Вовк В. Я. Кредитування і контроль / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с.

48. Слобода Л. Я. Класифікація та характеристика чинників кредитних ризиків банківських установ / Л. Я. Слобода // Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С. 185–193.

49. Зверяков М. І. Сучасна економіка як об'єкт економічної теорії: монографія / М. І. Зверяков. – Одеса : Пальміра. – 2008. – 173 с.

50. Верхуша Н. П. Механізм управління кредитним ризиком банку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Н. П. Верхуша ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2012. – 234 с.

51. Ситнікова А.І. Стратегія управління кредитним ризиком банку // Ситнікова А.І., Прийдун Л.М. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/sitnikova-ai-priydun-lm-strategiya-upravlinnya-kreditnim-rizikom-banku/>

52. Гуржій Н. М. Управління маркетинговою діяльністю підприємств в умовах ринкової економіки [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Н. М. Гуржій; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М.ТуганБарановського. – Донецьк, 2007. – 19 с.

53. Примостка Л. О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та

- управління [Текст] / Л. О. Примостка // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 118–125.
54. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку [Текст] / В. В. Вітлінський. – К. : Знання, 2000. – 251 с.
55. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts. A Revised Framework [Electronic resource] / Basle Committee on Banking Supervision. – Access : // www.bis.org. – 15.11.2010.
56. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку [Текст] : навч. посіб. / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 734 с.
57. Струченкова Т. Современные подходы к регулированию банковских рыночных рисков [Текст] / Т. Струченкова // Банковское дело. – 2004. - № 6. – С. 21–26.
58. Асамбаев Н. Оценка, анализ, измерение и управление рисками [Текст] / Н. Асамбаев // Управление риском. – 2002. – № 1. – С. 9–18.
59. Азізова К. М. Обґрунтування методів управління ризиком кредитування в системі забезпечення економічної безпеки банків / К.М. Азізова, Ю.С. Тисячная // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – Вип. 2. – С. 58-63.
60. Бучко І. Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку / І. Є. Бучко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - № 2. - С. 178-182.
61. Вергелюк Ю.Ю. Методи та інструменти управління кредитним ризиком при обслуговуванні корпоративних клієнтів банку [Текст] / Вергелюк Ю.Ю. // Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). - 2013. - №1. - С. 195-198.
62. Диба О. Мінімізація ризиків у кредитуванні інноваційних проєктів [Текст] / О. Диба // Банківська справа. - 2014. - № 3-4. - С. 101-111.
63. Верхуша Н. П. Методи мінімізації кредитного ризику банку / Н.П. Верхуша // Вісник Української академії банківської справи : науково-практичний журнал.

– 2010. – Вип. № 2(29). – С. 23.

64. Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков, Д. С. Гайдуківич // Фінанси України. – 2016. – № 2. – С. 83-98

65. Боднар Т.В. Гарантія як вид забезпечення виконання зобов'язання за Цивільним кодексом України / Т.В. Боднар // Вісник господарського судочинства. – 2003. – № 2. – С.143-150.

66. Зверяков М. І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / М.І. Зверяков, О.М. Зверяков. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 418 с.

67. Андрєєва Г. І. Використання кредитних деривативів як інструментів перерозподілу (мінімізації) кредитних ризиків / Г. І. Андрєєва // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2007. - Т. 21. - С. 16-24.

68. Бугель Ю. В. Використання кредитних деривативів як перспективний спосіб управління кредитним портфелем банку / Ю. В. Бугель // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2011. - Вип. 7(1). - С. 14-20. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aprer_2011_7\(1\)_5.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aprer_2011_7(1)_5.pdf)

69. Банківський менеджмент : підручник / О. А. Кириченко, В. І. Міщенко, В. П. Щербань та ін. ; за ред. О.А. Кириченка. - К. : Знання, 2005. – 831 с.

70. Серебрякова Е. А. Управление кредитными рисками коммерческого банка [Текст] / Е. А. Серебрякова // Вестник СевКавГТУ. – 2003. – № 3 (11). – С. 110–114. – (Серия “Экономика”).

69. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : “Університетська книга”, 2007. – 314 с.

70. Колодізєв, О. М. Фінансовий менеджмент у банках : концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері [Текст] : Навчальний посібник / О. М. Колодізєв, І. М. Чмутова. – Х.: ІНЖЕК, 2004. – 408 с. – ISBN 966-333-19. – С.199.

71. Кох, Тимоти У. Управление банком [Текст] : пер. с англ. В 5 кн., в 6 ч. Ч. II / Тимоти У. Кох. – Уфа : Спектр, 2003. – 164 с

72. Заруба, О. Д. Банківський менеджмент і аудит [Текст]. – К.: Лібра, 2006. – 218 с. – ISBN 966-782-571.
73. Васюренко, П. Банківський менеджмент [Текст] : навч. посіб. / П. Васюренко, В. В. Зянько. – Вінниця: ВНТУ. – 2007 – 148 С. – ISBN 966-580- 096-5. – С.70.
74. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергеева. – К.: «Центр навчальної літератури», 2016. – 517 с.
75. Заруба, О. Д. Фінансовий менеджмент у банках [Текст]. – К.: Знання, 2004. – 172с. – ISBN 966-444-511-19.
76. Омелянович, Л.О. Фінансовий менеджмент у банку [Текст] : навчальний посібник / Л.О. Омелянович. – Донецьк: Дон ДУЕТ, 2006. – 209 с.
77. Мещеряков, А. А. Організація діяльності комерційного банку [Текст]: Навчальний посібник / А. А. Мещеряков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 608 с. – ISBN 966-357-547-14.
78. Маслова С. О., Опалов О. А. Фінансовий ринок [Текст]: Навч. посіб. / С. О. Маслова, О. А. Опалов – К., Каравела, 2004 – 344с.
79. Кузнєцова Л.В. Кредитний менеджмент. [Текст]: Л.В. Кузнєцова // Навч. посіб. – 2007. – С. 12.
80. Еш С.М., Фінансовий ринок [Текст]: Навч. посіб. / С.М. Еш - Центр учбової літератури. 2009 - 527с.
81. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]: Режим доступу - <http://www.ukrstat.gov.ua/>
82. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://bank.gov.ua/>
83. Розділ “Статистика” на сайті НБУ [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://bank.gov.ua/control/>
84. Бойко В.О. Ринок кредитних послуг та Необхідність Його державного регулювання / / Вісник Нац. акад. Державного управління при Президентові України. - 2004. - № 2. - С. 153-158
85. Розділ “Банківський нагляд” на сайті НБУ [Електронний ресурс]: Режим доступу - <https://bank.gov.ua/control/>

86. Арбузов С. Г. Стан і перспективи розвитку грошово-кредитного ринку України [Текст]/ С. Г. Арбузов, О. А. Щербакова // Вісник Національного банку України. – 2012. – №6. – С. 3-8
87. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2010. – 864 с.
88. The World Bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>
89. Грошово-кредитна та фінансова статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id
90. Мандель, И. Д. Кластерный анализ [Текст] / И. Д. Мандель. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 176 с.
91. Орлов, А. И. Нечисловая статистика [Текст] / А. И. Орлов. – М. : МЗ–Пресс, 2004. – 513 с.
92. Punj, G. Cluster analysis in marketing research: review and suggestions for application [Text] / G. Punj, D. W. Stewart // Journal of Marketing Research. – 1983. – № 20. – P. 134–148.
93. Romesburg, C. Cluster Analysis for Researchers [Text] / C. Romesburg. – Morrisville , North Carolina : Lulu.com, 2004. – 344 p.
94. Arabie, P. Clustering and classification [Text] / P. Arabie, L. J. Hubert, G. Soete. – Singapore : WorldScientific, 1996. – 490 p.
95. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.
96. Офіційний сайт Незалежної асоціації банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nabu.com.ua/>.
97. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
98. Офіційний сайт Асоціації банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aub.org.ua/>.
99. Вовк, В. Я. Стратегічне управління банками [Текст] : монографія / В. Я. Вовк. – Харків : НТМТ, 2011. – 336 с.
100. Ларіонова, К.Л. Теоретичні засади дослідження поняття та сутності кредитних ризиків банківської діяльності [Текст] / К.Л. Ларіонова, Гаращук О.М.

// Наука й економіка. – 2009. – № 4 (16). – т.1. – С.74.

101. Глущенко, В. В. Фінансові ризики комерційного банку [Текст] / В. В. Глущенко, А. І. Граділь. – Х. : ХНУ, 2015 – 202 с.

102. Ибраимова, А. Управление кредитным риском коммерческого банка в современных условиях [Текст] / А. Ибраимова // Проблемы материальной культуры. – (Серия «Экономические науки»). – С. 43–46.

103. Гумельник, С.Ю. Зарубіжний досвід оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків [Електронний ресурс]: Режим доступу - http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Economics/1_120994.doc.htm

104. Квасницька, Р.С. Фінансовий аналіз [Навчальний курс] / Р.С. Квасницька // Хмельницький національний університет, 2013

105. Криклій, О.А. Управління кредитним ризиком банку [Текст] монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. –86 с.

106. Фаюра, Н.Д. Сутність та фактори виникнення кредитних ризиків [Текст] / Н.Д. Прийдун, В.В. Яременко // Вісник Вінницького національного аграрного університету. – Вінниця, – 5 с.

107. Притоманова, О.М. Моделювання кредитного ризику комерційного банку на основі нейронечітких технологій [Текст] : автореф. дис. ...канд. екон. наук: спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / О.М. Притаманова. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2013. – 20 с.

108. Хохлов, Н. В. Управление риском [Текст] : учеб. пособ. / Н. В. Хохлов. – М. : Юнити-Дана, 2013. – 239 с.

109. Слобода, Л. Я. Дослідження факторів кредитних ризиків банків [Текст] / Л. Я. Слобода // Регіональна економіка. – 2015. – № 1. – С. 125-135.

110. Напрями вдосконалення управління кредитним ризиком банківської установи / В. В. Пірог, А. Б. Мусіюк // Молодий вчений, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

111. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Банківська справа,

111. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>